

Print ISSN: 2251-6654
Online ISSN: 2588-3542

Journal of Family Counseling and Psychotherapy

Vol. 11, No. 1 (31), 2021

 [dorl.net/dor/20.1001.1.22516654.1400.11.1.10.8](https://doi.org/10.22516/20.1001.1.22516654.1400.11.1.10.8)

Perception of Guilty Feeling Transmitted from Parents: A Qualitative Research

Received: 1 - 9 - 2020

Accepted: 11 - 8 - 2021

Masoumeh Esmaeily

Assistant Professor, Department of Counseling, Allameh Tabatabaee University, Tehran, Iran. masesmaeily@yahoo.com

Afshineh Sheikholeslami Kandelousi

Ph.D. Student in Counseling, Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Allameh Tabatabaee University, Tehran, Iran

Hosein Salimi Bajestani

Assistant Professor, Department of Counseling, Allameh Tabatabaee University, Tehran, Iran

Abstract

Background: Transmitted guilt is a phenomenon that is observed in all family interactions about the roles and tasks defined in the family context and the communication dynamics of parent-child relationships, but its pervasive state causes maladaptive emotional and behavioral patterns.

Objective: The purpose of the present study was to investigate children's perceptions of guilt transmitted from parents. **Method:** The present study was methodologically qualitative, using grounded theory and targeted and accessible sampling. The study population consisted of girls in the sixties in the winter of 1398 in Tehran. Data were collected using semi-structured interviews and used the grounded theory (GT) method to analyze the data. The analysis of the interview data was generally categorized into three axes: how to perceive the guilt transmitted from parents, the grounds for creating the guilt transmitted from parents, and the mechanisms for reducing the guilt transmitted from parents. **Findings:** The analysis of the interview data was generally categorized into three axes: how to perceive the guilt transmitted from parents, the grounds for creating the guilt transmitted from parents, and the mechanisms for reducing the guilt transmitted from parents. The results of open, axial, and selective coding showed that the perception of guilt includes annoying emotions, maladaptive cognitions, and ineffective action. Individual, familial, and contextual factors play a role in creating a feeling of guilt, and mechanisms to decrease feelings of guilt include insight, compensation, and cut-off. **Conclusion:** In addition to increasing the insight into the phenomenon of guilt transmitted from parents and the grounds of its creation, the results can be underlying for further research as well as the designing of educational and therapeutic programs to ease and improve parent-child relationships.

Keywords: *perception of guilt, feelings of guilt transmitted from parents, parent-child relationships, grounded theory*

Introduction

The feeling of guilt is an unpleasant experience that is felt by breaking the rules or even thinking of committing these violations in a person and evokes feelings such as guilt and inadequacy in the person (Akhtar, 2018). Findings indicate that there is a direct relationship between guilt and mental health factors such as anxiety, depression, obsessive-compulsive disorder, social anxiety, and self-punishment (Nelissen, 2012; Ottaviani, Collazzoni, D'Olimpio, Moretta, & Mancini, 2019). Although the feeling of guilt may be considered an interpersonal phenomenon, some theorists believe that guilt is primarily interpersonal and belongs to the realm of human relations (Gazzillo et al., 2017). One of the most intimate and closest interpersonal relationships is the relationship within the family and, to be more precise, the parent-child relationship. There is ample evidence that parenting strategies play an important role in promoting guilt in children (Colasante, Gao, & Malti, 2019). Inducing guilt as parents try to control their children's behavior by criticizing and blaming the child inappropriately and unnecessarily, expressing frustration over small mistakes and violations, and reminding parents to prioritize their needs over their children's needs (McKee et al., 2014). This can lead to negative feelings such as hatred or negative reactions from the person who is the target of the guilt. Theoretically, the accumulation of such hatred can ultimately damage the relationship and may lead to a parent-child bond to a close relationship that is quite ambivalent and quirky (Bybee, 1997). A review of the research literature shows that so far no qualitative research has been found on this subject; therefore, a study on the perception of guilt transmitted from parents in Iran has been neglected and has not been conceptualized. For this reason, it is not possible to make proper assessments and preventive and therapeutic measures. Given the gap of qualitative research in this field, the purpose of this study is to investigate the perception of guilt transmitted from parents and to achieve this goal requires answering the following questions:

1. How is the feeling of guilt transmitted from the parents described and understood by the children?
2. What are the grounds for creating a feeling of guilt transmitted from parents and what strategies to reduce it?

Methodology

The present research is methodologically qualitative and is based on grounded theory. The study population in this study consisted of women aged 29 to 38 years living in Tehran in the winter of

1398 who had experienced guilt in their relationships with their parents. The data collection method was a semi-structured interview and observation. The interview time with each participant lasted an average of 30 to 45 minutes, and the content of the interviews was recorded with the consent of the interviewees. After each interview, its content was implemented on paper and the data analysis process was started with the first interview in the form of open coding, and using Constant comparison between data, axial and selective coding followed.

Results and discussion

Findings from all participants on the feeling of guilt transmitted by the parents are shown in Tables 1, 2 &3.

Table1 Classification of categories of perception of guilt transmitted from parents

Selective Coding	Variables	Statics
Feelings of guilt transmitted from parents are a personal construct that manifests themselves in three forms: annoying emotions, maladaptive cognitions, and ineffective action.	annoying emotions resulting from the experience of guilt	Feelings of anger towards self and parents, Feelings of misery, Feelings of sadness, Conflict in emotions - Feelings of proxy guilt, Feelings of tension, Feelings of Being overhead, Unstable mood, Lack of enjoyment of fun, Disinterest in success
	maladaptive cognitions resulting from the experience of guilt	Loss of genuineness, lack of self-confidence, worthlessness, being unworthy child, apostasy, questioning the rights of parents – children, Wish to death
	ineffective action resulting from the experience of guilt	Setting self-desires based on the desires of parents - Inability to act and make decisions, Transmitting guilt to others, Negative self-talking, Self-punishment, and self-humiliation, Deciding not to have children, Weakness in interpersonal relationships, Retaliatory action, Inability to express Needs, Exaggeration in personal responsibility, Lack of independence and progress

Table2 Classification of categories of grounds of guilt transmitted from parents.

Selective Coding	Variables	Statics
Misunderstanding of parent-child rights and failure to recognize the individuality of family members, the axis of creating guilt in the individual	Individual factors	Orbital ethics, perfectionism, disobedience to parental orders, responsibility, norm-breaking, inability to meet parents' expectations, inability to compensate for parents' efforts
	Familial factors	Unrealistic expectations from children, Unsuccessful marriage of parents, Marital conflicts, Loneliness of parents, high children, Old age of parents, Responsibilities, and sufferings of parents in nurturing children, the sacrifice of parents and not paying for themselves, unfavorable family economic situation, the emergence of the effects of old age
	Contextual factors	Religious beliefs about child-parent rights, Social discourses, cultural context

Table 3 Classification of categories of Strategies to reduce the feeling of guilt transmitted from parents

Selective Coding	Variables	Statics
Mechanisms to Decrease Feelings of guilt transmitted from Parents	insight	Awareness of child-parent rights and mutual responsibilities awareness of the inducements of parents to induce guilt Awareness of personal capacities and characteristics
	compensation	Making personal decisions based on parental desires, striving for progress and success, scapegoating, self-neglect, self-harm, taking on extra responsibilities
	cutoff	Psychological distance from family, Physical distance from family

Conclusion

The present study aimed to investigate the perception of guilt transmitted from parents. Analysis of the findings has resulted in the emergence of a pattern of guilt transmitted from parents with themes: Explaining how parents perceive guilt (includes annoying emotions, maladaptive cognitions, and ineffective actions), its contexts (individual, familial, and contextual factors) as well as explaining strategies to reduce guilt transmitted from parents (include insight, compensation, and cutoff) (disconnection). The results of this study showed that the feeling of guilt transmitted from parents, in addition to the negative effects it has on the individual, can lead to the severance of family ties and parent-child relationships, so this issue should be the focus of attention of family experts.

Acknowledgments

The author acknowledges the women, who kindly participated and contributed their time and energy to the interviews, as well as to the colleagues, who took the time to validate the data. **Authors' contributions**

In conducting this research, the first author of treatment, data collection, and writing this article, and the second and third authors participated in statistical analysis and writing this article.

Funding

The authors received no financial support for the research, authorship, and/or publication of this article.

Availability of data and materials

The study used a researcher-made questionnaire.

Ethics approval and consent to participate

All participants participated in the study by filling out a consent form, and the researchers assured them that the results were confidential

Consent for publication

The authors are entirely agreeing and content with the publication of the article.

Competing interests

The authors declared no potential conflicts of interest.

References

- Akhtar, S. (2018). *Sources of Suffering: Fear, greed, guilt, deception, betrayal, and revenge*: Routledge. <https://books.google.nl/books?hl=en&lr=&id=oBVWDwAAQBAJ&o>
- Bybee, J. (1997). *Guilt and children*: Elsevier. https://books.google.com/books?id=MHbGQe_xc9sC&lpg=PP2&ots
- Colasante, T., Gao, X., & Malti, T. (2019). Aware and tuned to care: Children with better distress recognition and higher sympathy anticipate more guilt after harming others. *British Journal of developmental psychology*, 37(4), 600-610. <https://doi.org/10.1111/bjdp.12305>.
- Gazzillo, F., Gorman, B., Bush, M., Silberschatz, G., Mazza, C., Faccini, F.,... De Luca, E. (2017). Reliability and validity of the Interpersonal Guilt Rating Scale-15: A new clinician-reporting tool for assessing interpersonal guilt according to Control-Mastery Theory. *Psychodynamic psychiatry*, 45(3), 362-384. <https://doi.org/10.1521/pdps.2017.45.3.362>
- McKee, L. G., Parent, J., Forehand, R., Rakow, A., Watson, K. H., Dunbar, J. P.,... Compas, B. E. (2014). Reducing youth internalizing symptoms: Effects of a family-based preventive intervention on parental guilt induction and youth cognitive style. *Development and Psychopathology*, 26(2), 319. doi: [10.1017/S0954579413001016](https://doi.org/10.1017/S0954579413001016)
- Nelissen, R. M. (2012). Guilt-induced self-punishment as a sign of remorse. *Social Psychological and Personality Science*, 3(2), 139-144. <https://doi.org/10.1177/1948550611411520>.
- Ottaviani, C., Collazzoni, A., D'Olimpio, F., Moretta, T., & Mancini, F. (2019). I obsessively clean because deontological guilt makes me feel physiologically disgusted! *Journal of Obsessive-Compulsive and Related Disorders*, 20, 21-29. <https://doi.org/10.1016/j.jocrd.2018.01.004>

Print ISSN: 2251-6654
Online ISSN: 2588-3542

Journal of Family Counseling and Psychotherapy

Vol. 11, No. 1 (31), 2021

[dori.net/dor/20.1001.1.22516654.1400.11.1.10.8](https://doi.org/10.22516/201001.1.22516654.1400.11.1.10.8)

ادراک احساس گناه انتقال یافته از پدر و مادر: یک پژوهش کیفی

پذیرش: ۱۴۰۰-۰۵-۲۰

دریافت: ۱۳۹۹-۰۶-۱۱

دانشیار گروه مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران.

ایران masesmaeily@yahoo.com

معصومه اسمعیلی

دانشجوی دکتری مشاوره خانواده، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه

طباطبائی، تهران، ایران

افشینه شیخ‌الاسلامی کندلوسی

دانشیار گروه مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران.

ایران

حسین سلیمی بجستانی

چکیده

احساس گناه انتقال یافته پدیده‌ای است که با توجه به نقش‌ها و وظایف تعریف شده در بستر خانواده و پویایی‌های ارتباطی روابط والد-فرزند، کم‌وبیش در همه تعاملات خانوادگی مشاهده می‌شود. ولی حالت فراگیر آن موجب الگوهای هیجانی و رفتاری ناسازگار می‌گردد. از این‌رو هدف پژوهش حاضر بررسی ادراک فرزندان از احساس گناه انتقال یافته از پدر و مادر بود. پژوهش حاضر از دید روش‌شناسی از نوع کیفی و به روش نظریه زمینه‌ای و از راه نمونه‌گیری هدفمند و در دسترس صورت گرفت. جامعه مورد پژوهش را خانم‌های ۲۹ تا ۳۸ سال ساکن تهران در زمستان ۱۳۹۸ در تهران تشکیل دادند. داده‌ها با استفاده از مصاحبه نیمه ساختاریافته جمع‌آوری گردید و به منظور تحلیل داده‌ها از روش نظریه زمینه‌ای استفاده شد. تحلیل برآمده از داده‌های مصاحبه به صورت کلی در سه محور چگونگی ادراک احساس گناه انتقال یافته از پدر و مادر، زمینه‌های ایجاد احساس گناه انتقال یافته از پدر و مادر و سازوکارهای کاهش احساس گناه انتقال یافته از پدر و مادر دسته‌بندی شد. برآیندهای برآمده از کدگذاری باز، محوری و انتخابی نشان داد ادراک احساس گناه دربرگیرنده هیجان‌های آزاردهنده، شناخت ناسازگار و کنشگری ناکارآمد است. عوامل فردی، خانوادگی و اجتماعی در ایجاد احساس گناه نقش داشته و سازوکارهای کاهش احساس گناه دربرگیرنده بینش یابی، جبران و گسلش می‌شود. نتایج حاصله افزون بر افزایش بینش درباره پدیده احساس گناه انتقال یافته از پدر و مادر و زمینه‌های ایجاد آن، می‌تواند زمینه‌ساز پژوهش‌های بعدی و نیز طراحی برنامه‌های آموزشی و درمانی باهدف تسهیل و بهبود در روابط والد-فرزند شود.

کلیدواژه‌ها: ادراک احساس گناه، احساس گناه انتقال یافته از والدین، روابط والد-فرزند، نظریه زمینه‌ای

مقدمه

احساس گناه یک تجربه ناخوشایند است که با زیر پا گذاشتن قوانین یا حتی با اندیشه ارتکاب این تخلف‌ها در فرد احساس می‌شود و احساساتی از قبیل مقصر بودن و بی‌کفایتی را در فرد برمی‌انگیزاند (Akhtar, 2018) و از آنجایی که با نوعی ناامیدی از خویشتن در قبال انجام مسئولیت‌ها و وظایف محوله همراه است، باعث تحریک ملامت نفس^۱ می‌شود که این امر می‌تواند متأثر از تفاوت‌های فرهنگی و شخصیتی و حتی جنسیتی از فردی به فرد دیگر متفاوت باشد (Ward & Styles, 2012). احساس گناه یک هیجان پیچیده و برآشفته کننده است که به همراه عوامل تعیین‌کننده متعددی در موقعیت‌های مختلف تجربه می‌شود و ممکن است مزمن یا گذرا و همچنین هشیار یا ناهشیار باشد و زمانی رخ می‌دهد که فرد کار اشتباهی انجام داده یا زمانی که احساس می‌کند آدم نادرست یا آسیب‌رسانی است (Gazzillo et al., 2017). نتایج حاصل از پژوهش‌ها بیانگر آن است که بین احساس گناه و فاکتورهای سلامت روان از جمله اضطراب، افسردگی، اختلال وسواس فکری- عملی، اضطراب اجتماعی و خود تنبیهی رابطه مستقیم وجود دارد (Nelissen, 2012; Ottaviani, Collazzoni, D'Olimpio, Moretta, & Mancini, 2019).

اگرچه احساس گناه ممکن است پدیده‌ای درون فردی تلقی شود، ولی برخی از نظریه‌پردازان بر این باورند که احساس گناه در اصل میان فردی بوده و به حوزه روابط انسانی تعلق دارد (Gazzillo et al., 2017). یکی از صمیمی‌ترین و نزدیک‌ترین روابط بین فردی، روابط درون خانوادگی و به بیان دقیق‌تر روابط والد-فرزندی است. شواهد بسیاری وجود دارد که راهبردهای فرزند پروری، نقش مهمی در گسترش احساس گناه در کودکان دارد (Colasante, Gao, & Malti, 2019).

القای احساس گناه^۲ به‌عنوان تلاش پدر و مادر برای کنترل رفتار فرزندان با استفاده از انتقاد و سرزنش کردن و مسئولیت دهی نامناسب و غیرضروری به فرزند، ابراز ناامیدی از اشتباهات کوچک و تخلفات او و یادآوری اولویت نیازهای پدر و مادر بر نیازهای فرزندان محسوب می‌شود (McKee et al., 2014). القای احساس گناه، شکلی از تأثیر است که بر اجبار مستقیم یا کنترل مستقیم رفتارهای دیگران متکی نیست؛ بنابراین، احساس گناه، سلاح کاملی برای افراد ضعیف است؛ زمانی که پدر و مادر نتوانند کنترل مالی و فیزیکی داشته باشند، به‌احتمال بیشتری دست به القای گناه می‌زنند تا بتوانند فرزندان‌شان را کنترل کنند، کنترل روان‌شناختی اساساً از لحاظ تجربی با القای احساس گناه رابطه مستقیم دارد و موجب القای احساس

1. self-reproach
2. inducing guilt

گناه بالاتر و میزان پایین تر بهزیستی می شود (Overall, Girme, Lemay, & Hammond, 2014; Yu, Cheah, Hart, Sun & Olsen, 2015 در پاسخ به القای احساس گناه توسط پدر و مادر، فرزندان رفتارشان را تغییر می دهند تا از احساس گناهی که از آسیب زدن به پدر و مادر پدید می آید دوری کنند (Rudy, Carlo, Lambert, & Awong, 2014) که این امر می تواند به بروز احساسات منفی از قبیل تنفر و یا واکنش های منفی از سوی کسی است که هدف القای احساس گناه قرار گرفته است، منجر شود.

از لحاظ نظری، انباشته شدن چنین نفرت هایی می تواند در نهایت، رابطه را مخدوش ساخته و ممکن است پیوند والد-فرزندی به رابطه نزدیکی که کاملاً دوسوگرا و دمدمی است ختم شود (Bybee, 1997). احساس گناه مانند چسب است که فرزندان، پدر و مادر خود را در ذهن خود نگه می دارند و وابستگی ایجاد می کند زیرا احساسات منفی اغلب بیش از خاطرات مثبت مرکز توجه مغز قرار می گیرند. چسبندگی به معنای محبتی است؛ که به معامله کاهش یافته است. وابستگی که اوج آن در اختلال شخصیت وابسته دیده می شود به معنای چسبندگی به دیگران و نداشتن اراده است. در چنین رابطه ای، روابط به برد-باخت و در بلندمدت به باخت-باخت کاهش پیدا می کند. (Loas, Baelde, & Verrier, 2015) همچنین یکی از عوامل مهم در بعد میان شخصی تمایز یافتگی، استقلال در تعارض با پدر و مادر است؛ یعنی رهایی فرد از احساس گناهی که در روابط با پدر و مادر دارد (Esmaeili, 2015).

با توجه به آنچه گفته شد، القای احساس گناه از جانب پدر و مادر و ادراک احساس گناه از جانب فرزندان می تواند صمیمیت بین پدر و مادر و فرزندان را تحت تأثیر قرار داده رابطه والد-فرزندی را دچار اختلال کند. مرور ادبیات پژوهشی موجود در رابطه با احساس گناه انتقال یافته از پدر و مادر نشان می دهد، در فرهنگ هایی که بر جمع گرایی تأکید می کنند، ارتباط ضعیفی بین القای گناه پدر و مادر و کنترل روان شناختی خشن وجود دارد (Barber & Harmon, 2002).

همچنین (Ward & Styles, 2012) بیان می کنند که فرزندان احساس گناهی را تجربه می کنند که پیامد ناکامی آن ها در مراقبت از پدر و مادر سالخورده شان است. اگر احساسات و هیجانات منفی به شیوه ای سالمی تنظیم نگردند، سلامت روانی فردی و ارتباطی افراد را کاهش خواهند داد. (Kasaei, Babaei Garmkhani, Kianoosh & Esmaeil, 2019) تاکنون پژوهشی با رویکرد کیفی در رابطه با این موضوع یافت نشده است؛ بنابراین پژوهشی با موضوع ادراک احساس گناه انتقال یافته از پدر و مادر در ایران مغفول مانده و مفهوم پردازی نشده است و لذا مشخص نیست دختران جوان ایرانی چه ادراکی از احساس گناه انتقال یافته از

پدر و مادر دارند و این پدیده را چگونه درک می کنند. به همین دلیل نمی توان به سنجش صحیح و اقدامات پیشگیرانه و درمانی مانند الگوهای تربیتی، بسته های آموزشی و... برای این موضوع پرداخت و از همه مهم تر برنامه های فرزند پروری مناسب در این زمینه دشوار می نماید؛ و لازم به ذکر است که پژوهشگران معتقدند که این موضوع در بافت های فرهنگی مختلف منحصر به فرد است، بنابراین نیاز است به ملاحظات فرهنگی در بافت روابط والد - فرزندی ایرانی توجه شود (Grey, Daly, Thomas & Marassas, 2018)

با توجه به خلأ پژوهش کیفی در این زمینه، هدف از پژوهش حاضر بررسی ادراک احساس گناه انتقال یافته از پدر و مادر است و دستیابی به این هدف نیازمند پاسخگویی به این سؤالات است که:

۱. احساس گناه انتقال یافته از پدر و مادر چگونه توسط فرزندان توصیف، درک و معنا می شود؟

۲. زمینه های ایجاد احساس گناه انتقال یافته از پدر و مادر و راهبردهای کاهش آن چیست؟

روش

پژوهش حاضر به لحاظ روش شناسی از نوع کیفی بوده و به روش نظریه زمینه ای^۱ است. جامعه مورد پژوهش در این تحقیق را خانم های ۲۹ تا ۳۸ سال ساکن تهران در زمستان سال ۱۳۹۸ تشکیل دادند که احساس گناه را در روابط با پدر و مادر خویش تجربه کرده بودند. به این صورت که با توجه به مطالعات و ادبیات پژوهش، پرسشنامه محقق ساخته ای آماده شد و افرادی که معیارهای پژوهش را داشتند و سن آنها بین ۲۹ تا ۳۸ سال بود به صورت هدفمند و در دسترس، شناسایی و مورد مصاحبه واقع شدند. افراد برحسب غنای تجربی و شدتی که در رابطه با پدیده مورد بررسی داشتند، در پژوهش شرکت داده می شدند. بر اساس نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل مصاحبه های اولیه، مشارکت کنندگان بعدی انتخاب می شدند و سؤالات مصاحبه های بعدی مشخص می گردید. به این صورت نمونه گیری هدفمند به نمونه گیری نظری تبدیل شد. این فرایند به صورت رفت و برگشتی ادامه یافت تا گردآوری و تحلیل داده ها صورت گیرد. در این پژوهش مصاحبه با ۱۰ مشارکت کننده به اشباع نظری رسید، بدین معنا که اطلاعات جدیدی به دست نیامد و تمامی مقوله ها به کفایت لازم رسیدند. برخی از ملاک های ورود به این پژوهش به این صورت بود: ۱. مشارکت کنندگان در مصاحبه اولیه که از طریق پرسشنامه محقق ساخته درست شده بود احساس گناه

انتقال یافته از پدر و مادر را تجربه کرده باشند. ۲. شرکت کنندگان خانم و سن آنها بین ۲۹ تا ۳۸ سال باشد. ۳. از سلامت جسمی و روانی برخوردار باشند و تمایل به شرکت در پژوهش داشته باشند.

ابزارها

روش جمع‌آوری داده‌ها، از طریق مصاحبه نیمه ساختاریافته و مشاهده صورت گرفت. مهم‌ترین اصل روش کیفی و همچنین مهم‌ترین جنبه مصاحبه این است که مبتنی بر دیدگاه افراد شرکت‌کننده در پژوهش درباره پدیده موردنظر است. محقق بدین منظور گردش خوبی در آرا و نظرات علمی داشت تا بتواند به سطوح عمیق‌تری از پدیده برسد و مؤلفه‌هایی را استخراج کرد و از میان آن‌ها سؤالات مصاحبه را تدوین کرد؛ و برای اطمینان از روایی محتوای آن سؤال‌ها از تجمیع نظرات اساتید و روانشناسان استفاده کرد و در پژوهش بر اساس قاعده حساسیت نظری نسبت به سرنخ‌هایی که مشارکت‌کنندگان مطرح می‌کردند، سؤالات پیگیری می‌پرسید و سؤالات جدیدی را اضافه می‌کرد و بر اساس داده‌ها نحوه سؤال کردن اصلاح می‌شد. مصاحبه با یک سؤال باز در خصوص تجربه احساس گناه انتقال یافته از پدر و مادر شروع و در فرایند گفتگو، سایر ابعاد این پدیده، مورد کشف و استخراج قرار می‌گرفت؛ مثلاً تا به حال شده پدر و مادرت کاری انجام بدهند یا حرفی بزنند که به تو احساس گناه بدهد؟- اگر جای پدر و مادرت بودی چه کار می‌کردی؟- این احساس گناه اثری در تصمیم‌گیری‌هایت داشته است؟- صدا یا نگاه درونی شده‌ای از پدر و مادرت در تو وجود دارد که هنوز به تو احساس گناه بدهد؟- فکر می‌کنی دلیل انتقال این احساس گناه چیست؟

شیوهی اجرا پژوهش

روش اجرای پژوهش به این صورت بود که ابتدا با خانم‌های ۲۹ تا ۳۸ سال مصاحبه مقدماتی صورت می‌گرفت و چنانچه احساس گناه انتقال یافته از پدر و مادر را تجربه کرده و نیز مایل به شرکت در طرح پژوهشی بودند، مصاحبه نیمه ساختاریافته در این راستا صورت می‌گرفت. مصاحبه با هر مشارکت‌کننده به‌طور میانگین ۳۰ الی ۴۵ دقیقه به طول انجامید و متن مصاحبه‌ها با رضایت مصاحبه‌شوندگان، ضبط گردید؛ برای شروع مصاحبه با افراد، محقق پس از معرفی خود، اهداف تحقیق، تأکید بر اصل رازداری و با گشودگی، مصاحبه را آغاز نموده، سپس با توجه به چارچوب کلی مصاحبه، مصاحبه را ادامه و به پایان رساند. محقق پس از انجام هر مصاحبه، به تفکیک متن مصاحبه را به‌طور کامل، گوش داده و به ثبت و

نوشتن کلمه به کلمه مصاحبه پرداخت. تا حد امکان سعی شد، پس از انجام هر مصاحبه در همان روز روی داده‌های آن تحلیل انجام گیرد. فرایند تجزیه و تحلیل داده‌ها با اولین مصاحبه آغاز می‌شود. بر این اساس، با انجام اولین مصاحبه پژوهشی، محتوای آن بر روی کاغذ پیاده‌سازی شد و اولین گام یعنی کدگذاری باز آغاز گردید. فرایند کدگذاری و طبقه‌بندی داده‌ها بخشی از تحلیل داده‌ها است که رابطه بین داده‌های خام و نظریه را شامل می‌شود و شامل سه مرحله کدگذاری باز^۱، کدگذاری محوری^۲ و کدگذاری گزینشی^۳ است. (Strauss & Corbin, 1990) در این پژوهش از ۴ معیار گوبا و لینکلن برای افزایش دقت علمی استفاده شده است. لینکلن و گوبا^۴ به جای استفاده از واژگان اعتبار و روایی کمی، از معیار اعتمادپذیری یا قابلیت اعتماد^۵ برای ارزیابی کیفیت نتایج تحقیقات کیفی استفاده می‌کنند. قابلیت اعتماد یعنی تا چه حد می‌توان به نتایج یک تحقیق کیفی متکی بود. برای این هدف چهار شاخص باورپذیری یا اعتبار^۶، انتقال‌پذیری^۷، اطمینان‌پذیری^۸ و تائید‌پذیری^۹ پیشنهاد شده‌اند. برای رسیدن به اعتبار در این پژوهش از فن مثلث‌سازی^{۱۰}، درگیری طولانی‌مدت^{۱۱} و مشاهده مداوم^{۱۲}، بازبینی به‌وسیله مشارکت‌کنندگان، بازبینی به‌وسیله همکاران، تحلیل موارد منفی^{۱۳} و کفایت ارجاعی^{۱۴} (Mohammadpur, 2010) استفاده شد.

یافته‌ها

تعداد افراد حاضر در این پژوهش ۱۰ نفر بودند که در جدول ۱ با در نظر گرفتن معیار جنسیت و با کسب رضایت وارد پژوهش شدند. تلاش شد تا مصاحبه با این افراد با حداکثر عمق و کمترین دخالت محقق صورت گیرد.

1. open coding.
2. axial coding
3. selective coding
4. Guba and Lincoln
5. trustworthiness
6. credibility
7. transferability
8. consistency or Dependability
9. confirmability
10. triangulation
11. prolonged engagement
12. persistent observation
13. negative case analysis
14. referential adequacy

جدول ۱ اطلاعات جمعیت شناختی مشارکت کنندگان

ردیف	سن	مدرک تحصیلی	تعداد همسرها	فرزند	وضعیت تأهل
۱	۳۹	کارشناسی	۲	فرزند دوم	متاهل
۲	۳۱	کارشناسی ارشد	۲	فرزند دوم	متاهل
۳	۳۷	کارشناسی ارشد	۳	فرزند آخر	متاهل
۴	۳۱	کارشناسی ارشد	۲	فرزند دوم	متاهل
۵	۳۹	کارشناسی ارشد	۲	فرزند دوم	مجرد
۶	۳۹	کارشناسی	۵	فرزند چهارم	مجرد
۷	۳۵	کارشناسی ارشد	۴	فرزند آخر	مجرد
۸	۳۷	کارشناسی ارشد	۵	فرزند اول	مجرد
۹	۳۸	کارشناسی	۲	فرزند دوم	مجرد
۱۰	۳۱	کارشناسی ارشد	۲	فرزند دوم	مجرد

در پژوهش حاضر، بر پایه و تجزیه تحلیل مصاحبه‌هایی که از مصاحبه‌شوندگان به دست آمده است، ادراک آنان از احساس گناه انتقال یافته از پدر و مادر بررسی و کدگذاری شده است. ابتدا به طور خلاصه نتایج به دست آمده از طبقه‌بندی داده‌ها به صورت کدهای محوری و باز در جدول شماره ۲ و ۳ و ۴ مشخص شده و در ادامه، مقوله‌بندی داده‌ها بر اساس اظهارات و بیانات شرکت کنندگان در پژوهش ارائه می‌گردد.

چنانچه از جدول ۲ نیز مشخص است، بر اساس مصاحبه‌های انجام شده و داده‌های حاصل از آن در خصوص، ۳۱ کدباز، ۳ کد محوری و ۱ کد گزینشی شناسایی شد. کد محوری عواطف آزارنده ناشی از تجربه احساس گناه شامل کدهای باز زیر است:

جدول ۲ طبقه‌بندی مقولات ادراک احساس گناه انتقال یافته از پدر و مادر

کدگذاری باز	کدگذاری محوری	کدگذاری گزینشی
احساس خشم نسبت به خود و پدر و مادر- احساس گناه نیابتی- تعارض در احساسات - احساس غم و اندوه -احساس بدبختی- لذت نبردن از تفریحات- خلق ناپایدار- احساس بار اضافی بود- احساس تنش - بی‌علاقگی نسبت به موفقیت	عواطف آزارنده ناشی از تجربه احساس گناه	احساس گناه
عدم خودباوری -عدم ارزشمندی- از دست دادن اصالت و خود بودن- فرزند شایسته نبودن- آیین گریزی- زیر سؤال بردن حقوق والد-فرزندی- آرزوی نیستی-	شناخت ناسازگار ناشی از تجربه احساس گناه	سازه‌های شخصی است که در سه قالب عواطف آزارنده، شناخت ناسازگار و کنشگری ناموثر تجلی پیدا می‌کند.
تنظیم خواسته‌های خویش بر اساس خواسته‌های پدر و مادر- ناتوانی در عمل و تصمیم‌گیری- انتقال احساس گناه به اطرافیان- خود گویی منفی- خودسرزنی و خود تحقیری- تصمیم به عدم فرزند آوری- اقدام تلافی جویانه- ناتوانی در بیان نیازها- اغراق در مسئولیت شخصی- عدم استقلال و پیشرفت	کنشگری نا مؤثر ناشی از تجربه احساس گناه	

احساس بدبختی

یک هیجان منفی است که وقتی فرد از چیزی که فکر می‌کند باید باشد، بی‌نصیب می‌ماند یا خواهد ماند و انتظارش از خود و یا موقعیت خاصی برآورده نمی‌شود و احساس قربانی بودن می‌کند پدیدار می‌شود و یکی از پیامدهای احساس گناه القایی است. احساس بدبختی توسط خانم سی و چهارساله‌ای به این صورت بیان شد: «پدر و مادرم باهم زیاد دعوا می‌کردن و مادرم به پدرم می‌گفت اگر بچه‌ها نبودند از تو جدا می‌شدم و من با خودم می‌گفتم ما چقدر بدبختیم و مادرم بالاخره ما رو رها می‌کند و میره و ما تنها میشیم»

احساس خشم نسبت به خود و پدر و مادر

فرزندان به دلیل تجربه احساس گناه، هم نسبت به پدر و مادر و هم نسب به خودشان خشمگین می‌شوند ترکیب مشغولیت بیش از حد ذهنی و ناکامی‌های مکرر در کمک به پدر و مادر برای داشتن حالی خوب‌تر می‌تواند حس درماندگی، بی‌ثمری و خشم را ایجاد کند. مشارکت‌کننده این احساس را بدین صورت اظهار کرد: «یک وقت‌هایی من برای مادرم توضیح می‌دهم که داشتن بچه دلیلی نمیشه برای این که تو تنها نباشی و گاهی احساس خشم می‌کنم که چرا ما را به دنیا آورده؛ صرفاً برای این که تنها نباشد؟»

تعارض در احساسات

این صورت است که فرد نسبت به یک نفر دو احساس متضاد را با هم را تجربه می‌کند، مثلاً در القای مکرر احساس گناه به فرزندان، فرزندان ممکن است هم احساس تنفر از پدر و مادر را تجربه کنند به خاطر تجربه سخت و آزاردهنده احساس گناه و هم به دلیل روابط نزدیک والد-فرزندی احساس ترحم و دلسوزی را تجربه کنند. مشارکت‌کننده اظهار داشت: «بعضی وقت‌ها به خودم میگم ای کاش پدرم بمیره که مادرم راحت بشه ولی بعدش از این فکرم حالم خیلی بد میشه با خودم میگم تو چه آدمی هستی که آرزوی مرگ پدرت روداری»

احساس بار اضافی بودن

وقتی که فرد احساس کند که به خاطر او کسی متحمل سختی می‌شود همراه با تجربه احساس گناه احساس بار اضافی بودن می‌کند. مشارکت‌کننده اظهار داشت: «وقتی با خودم فکر می‌کردم که مادرم داره به خاطر من کار میکنه و سختی‌های زندگی رو تحمل میکنه احساس اضافی بودن می‌کردم و می‌گفتم من یه باری هستم به دوش مادرم»

لذت نبردن از تفریحات

زمانی که فردی نسبت به پدر و مادرش احساس گناه دارد، نمی‌تواند از موقعیت‌های لذت‌بخش و تفریحات لذت ببرد و از آنجاکه احساس گناه موجب وابستگی هیجانی می‌شود به واسطه آن فرزندان کمتر می‌توانند لذتی را بدون حضور پدر و مادر تجربه کنند. مشارکت‌کننده در این مورد این گونه اظهار کرد: «وقتی مهمونی یا جایی میرم برای

خوش گذرونی وقتی یاد مادرم می‌فتم ناراحت می‌شدم و نمی‌تونم از اون جمع لذت ببرم با خودم میگم مادرم الآن تنهاست و من دارم خوش می‌گذروم».

بی‌علاقگی نسبت به موفقیت

وقتی فردی به دلیل استعدادها و توانمندی‌ها موجب تشویق قرار بگیرد و تشویق او با تحقیر یا نادیده گرفتن شخص دیگری همراه باشد، در آن فرد احساس گناه ایجاد می‌شود و ممکن است او نسبت به کسب موفقیت بی‌علاقه شود. مشارکت کننده در این مورد بیان کرد: «همیشه به خاطر خطم، نقاشی هام و چیزای دیگه بولد بودم و مورد تشویق خانواده قرار می‌گرفتم و از اینکه خواهرم دیده نمی‌شد خیلی ناراحت می‌شدم و از موفق شدن دیگه کم‌کم خوشم نمی‌ومد همون بچگی هم می‌گفتم آه مثلاً من چرا این نقاشی رو کشیدم که این‌قدر به چشم بیام یا از من همه تعریف بکنن ولی از خواهرم نه و همیشه احساس گناه می‌کردم».

کد محوری شناخت ناسازگار ناشی از تجربه احساس گناه شامل کدهای باز زیر است:

از دست دادن خود و اصالت

احساس گناه توانایی افراد برای تعریف مجدد هویتشان را دچار اختلال می‌کند. در واقع آنچه از تجربه احساس گناه برای فرد باقی می‌ماند، خود تغییر شکل یافته‌ای است که در جهت برآورده ساختن انتظارات و خواسته‌های پدر و مادر به‌منظور کاهش احساس گناه عمل می‌کند. تداوم چنین پاسخ‌هایی از جانب فرزندان، اصالت آن‌ها را از بین می‌برد و به بیگانگی از خود منجر می‌شود. مشارکت کننده اظهار کرد: «احساس گناه باعث میشه خودت نباشی».

احساس عدم ارزشمندی

وقتی فردی کوتاهی‌علنی از نقش معیاری خود انجام می‌دهد شروع به ارزیابی منفی خود می‌کند و به دلیل قصور از یک معیار خود را سرزنش می‌کند و این مسئله موجب احساس عدم ارزشمندی او می‌شود. مشارکت کننده در این باره اظهار داشت: «وقتی داری کاری انجام می‌دهی که احساس گناه به تو می‌دهد حتی اگر ظاهرش نشون نده، کاملاً پایین اومدن عزت نفس رو که یک چیز درونی هستش رو حس می‌کنی که تو الآن داری کاری می‌کنی که کار خوبی نیست پس بنابراین دختر خوبی نیستی و بعد عزت نفست پایین میاد».

آیین گریزی

آیین اسلام وظایف و حقوقی را در حوزه روابط والد فرزندی تعیین کرده است. وقتی دستورات آیینی نسبت به روابط والد-فرزندی به صورت یک طرفه آموخته می‌شود و فرزندان احساس می‌کنند که فقط آن‌ها در مقابل پدر و مادر مسئول هستند، سرپیچی از دستورات دین موجب احساس گناه شدید می‌شود، افراد گاهی برای رها شدن از بار

احساس گناه از دین گریزان می شوند. مشارکت کننده بیان کرد: «به خاطر همین تجربه احساس گناه دیگه دستورات دین رو هم قبول ندارم و بدون اعتقاد داشتن به آیین راحت تر زندگی می کنم»

آرزوی نیستی

وقتی شخص احساس کند که وجود او باعث رنج یکی از پدر و مادر می شود و اگر او نبود والد مجبور به رنج کشیدن نبود آرزوی نیستی می کند. از کدهایی بود که زیاد تکرار شده بود و بدین صورت بیان می شد: «اگر من و برادرم نبودیم مادرم می توانست طلاق بگیرد و زیر این همه ظلم پدرم قرار نگیرد ولی به خاطر وجود ما نمی توانست، چون خانواده اش من و برادرم را قبول نمی کردند با خودم می گویم ای کاش ما نبودیم»

کدهای باز شناسایی شده در کدمحوری کنشگری غیر مؤثر ناشی از تجربه احساس گناه در ادامه توضیح داده می شود.

ناتوانی در عمل و تصمیم گیری

احساس گناه تنها به عواطف ناسازگار ختم نمی شود و با مداخله در فرایندهای شناختی و ادراکی فرد، حوزه عمل و رفتار وی را نیز تحت تأثیر قرار می دهد. درواقع احساس گناه اغلب موجب عدم رفتار مقتضی یا رفتار نامناسب می شود. مشارکت کننده چنین اظهار داشت: «خیلی جاها به خاطر احساس گناه نمی توانی تصمیمی بگیری یا عملی را انجام دهی مثلاً دلم می خواهد مستقل بشوم و شرایطش را هم دارم ولی احساس گناه به من اجازه این عمل و تصمیم را نمی دهد»

خود گویی منفی

احساس گناه موجب ارزیابی منفی از خود، و به همراه آن خودگویی منفی می شود. تکرار خودگویی های منفی به مرور باعث ایجاد باورهای جهت دهنده منفی می شود. مشارکت کننده اظهار داشت: «با خودم می گویم بین بچه های دیگه برای مادرشون چیکار میکنن تو چیکار می کنی فقط باعث زحمتی خاک برسرت». همچنین خود سرزنشی و خود تحقیری به این صورت گزارش شد: «خودم رو سرزنش می کند که تو به هیچ دردی نمی خوری و فقط باعث زحمت شدی»

تصمیم به عدم فرزند آوری

زمانی که فرزندان احساس می کنند هدف پدر و مادر از به دنیا آوردن آنها فقط برای نیازهای خودشان است و آنها بچه را فقط برای آینده خودشان می خواهند احساس قربانی بودن می کنند و ممکن است تصمیم بگیرند که خودشان موجب قربانی کردن شخص دیگری نشوند. مشارکت کننده اظهار داشت: «دیگه من از مادر شدن خودم

بدم اومد. فکر کردم برای چی باید بجهت بیاید و بشود ناجی زندگی تو؟ این خودخواهی محض هستش و دوست ندارم به خاطر خودخواهی خودم یک فرد رو به این دنیا بیارم.»

اقدام تلافی جویانه

وقتی پدر و مادر با القای احساس گناه سعی در کنترل فرزندان و رسیدن به خواسته‌هایشان را دارند و از طریق القای احساس گناه به هدف موردنظر می‌رسند، ممکن است فرزندان هم برای رسیدن به اهداف خود مقابله به مثل کنند و از این الگو استفاده کنند. اقدام تلافی جویانه به توسط مشارکت کننده به این صورت بیان شد: «همان قدر که مادرم از احساس گناه دادن به دیگران به هدف خودش می‌رسد و نتیجه می‌گیرد من هم این را یاد گرفتم بعضی وقتا آگاهانه این احساس گناه را به او می‌دهم تا بتوانم به هدفم برسم.»

چنانچه از جدول ۳ نیز مشخص است، بر اساس مصاحبه‌های انجام شده و داده‌های حاصل از آن در ۲۰ کدباز، ۳ کد محوری و یک کد گزینشی شناسایی شد. یکی از کدهای محوری در خصوص زمینه‌های ایجاد احساس گناه، عوامل فردی است که توسط کدهای باز در ادامه توضیح داده شده است.

جدول ۳. طبقات مربوط به زمینه‌های ایجاد احساس گناه انتقال یافته از پدر و مادر

کدگذاری باز	کدگذاری محوری	کدگذاری گزینشی
اخلاق‌مداری - کمال‌گرایی - سرپیچی از دستورات پدر و مادر - مسئولیت‌پذیری - هنجارشکنی - ناتوانی در برآورده کردن انتظارات پدر و مادر - ناتوانی در جبران زحمات پدر و مادر	عوامل فردی	درک نادرست از حقوق والد-فرزندی و عدم به رسمیت شناختن فردیت اعضای خانواده، محور ایجاد احساس گناه در فرد
انتظارات غیرواقع‌بینانه از فرزندان - ازدواج ناموفق پدر و مادر - تعارضات زناشویی - تنهایی پدر و مادر - فرزندان زیاد - مسن بودن پدر و مادر - مسئولیت‌ها و رنج‌های پدر و مادر در تربیت فرزندان - از خودگذشتگی پدر و مادر و نپرداختن به خودشان - وضعیت اقتصادی نامناسب خانواده - پدیدار شدن آثار سالمندی	عوامل خانوادگی	شناختن فردیت اعضای خانواده، محور ایجاد احساس گناه در فرد
باورهای مذهبی در خصوص حقوق فرزند-والد - گفتمان‌های اجتماعی - بافت فرهنگی	عوامل بافتی	

اخلاق‌مداری

اخلاق‌مداری یکی از ویژگی‌های فردی است که موجب می‌شود فرد احساس گناه بیشتری را نسبت به سایرین تجربه کند و در نتیجه در جهت جبران آن برآید. این موضوع را می‌توان با فراخود سرکوب کننده یا خودپنداره آرمانی توجیه کرد... مشارکت کننده اظهار داشت: «من خودم به اخلاقیات خیلی اهمیت میدم برام مهم هستش که دیگران از دستم آزرده نشن و به کسی آسیبی نرسونم به همین خاطر فکر میکنم احساس گناه رو خیلی بیشتر از خواهر و برادرم تجربه میکنم و به طبع بیشتر درصدد جبران هستم.»

سرپیچی از دستورات پدر و مادر

یکی دیگر از عواملی احساس گناه را در پی دارد، سرپیچی از دستورات پدر و مادر است. در واقع به دلیل پیوند قوی که بین پدر و مادر و فرزند برقرار است، هرگونه تخطی از دستورات آنها به عنوان عملی غیراخلاقی ادراک می‌شود. مشارکت‌کننده به این صورت بیان می‌کرد که: «وقتی مادرم ازم میخواست که با اقوام پدری ارتباط نداشته باشم و من با آنها ارتباط برقرار میکردم احساس گناه داشتم».

هنجار شکنی

عمل نکردن به هنجارهای خانواده یکی از عوامل فردی است که احساس گناه شدیدی را در پی دارد. مشارکت‌کننده مطرح کرد: «رابطه با جنس مخالف و حذر کردن از آنها چیزی بوده است که نباید انجام می‌شده و گفته می‌شد عیب و خطرناک است، وقتی درگیرش می‌شدم احساس گناه را تجربه می‌کردم».

ناتوانی در جبران زحمات پدر و مادر

یکی از عواملی که احساس گناه را التیام می‌بخشد، جبران است وقتی فرزندان توانایی جبران زحمات پدر و مادر خود را ندارند احساس گناه شدیدی را متحمل می‌شوند. این کد به این صورت گزارش شد: «مادرم خیلی برای من زحمت کشیده و خیلی برای من از خودش گذشته و فقط برای من زندگی کرده و من هیچ وقت نمی‌توانم زحماتش را جبران کنم و این باعث می‌شود احساس گناه داشته باشم».

از دیگر کدهای محوری در خصوص زمینه‌های احساس گناه، عوامل خانوادگی است. کدهای باز مربوط به عوامل خانوادگی در ادامه بحث آمده است.

انتظارات غیر واقع بینانه از فرزندان

زمانی که پدر و مادر انتظاراتی از فرزندانشان دارند که در حد توان آنها نیست و فرزندان نمی‌توانند آن انتظار را برآورده سازند، دچار احساس گناه می‌شوند. مشارکت‌کننده بیان کرد: «من فقط پنج سالم بود و اشتباهی آدرس رو پاره کردم ولی مادرم کلی احساس گناه به من داد که بین تو باعث شدی ما به مهمونی نرسیم و اینها... من آن زمان احساس گناه زیادی را تجربه کردم».

ازدواج ناموفق پدر و مادر

ازدواج ناموفق پدر و مادر موجب می‌شود که گاهی اوقات فرزندان خود را مسئول مشکلات پدر و مادر بدانند و به چشم قربانی به پدر و مادر خود بنگرند و این مسئله موجب احساس گناه فرزندان می‌شود. مشارکت‌کننده بیان کرد:

«گر مادرم همسری داشت که به او محبت میکرد و نیازهایش را تامین نمیکرد من اینقدر احساس گناه نمیکردم به خاطر رنج های مادرم احساس میکنم مادرم قربانی من شد.»

تنهایی پدر و مادر

تنهایی هر کدام از پدر و مادر از عواملی هست که موجب احساس گناه می شود، چون فرزندان از طرفی خود را مسئول پدر و مادر می دانند و از طرف دیگر همیشه نمی توانند در کنار آنها باشند و همه نیازهای پدر و مادر را تامین کنند. این کد به این صورت بیان شد: «اینکه مادرم تنهاست و کسی روندااره که نیازهای هیجانی او را برآورده کند و من هم به خاطر تأهل نمیتوانم همیشه در کنارش باشم احساس گناه شدید دارم.»

فرزندان زیاد

تعداد فرزندان متعدد زحمت بارداری و نگهداری و ... را بیشتر می کند و همین امر در بعضی از فرزندان ایجاد احساس گناه می کند. این کد توسط مشارکت کننده به این صورت گزارش شد: «مادرم به خاطر زایمان های زیاد خیلی عذاب کشید و بدنش ضعیف شده است و توان جسمیش کم شده است و این به من احساس گناه می دهد.»

از خود گذشتگی پدر و مادر و نپرداختن به خودشان

بسیاری از پدر و مادرها از نیازها و خواسته های خود صرف نظر می کنند و فقط به نیازهای فرزندان می پردازند برای این که آنها رضایت بیشتری داشته باشند ولی در واقع به آنها احساس گناه می دهند. مشارکت کننده اظهار داشت: «وقتی میدیدم مادرم علیرغم نیازش برای خودش لباس نمیخرد ولی باتمام پولش برای من چند دست لباس می خرید خیلی احساس گناه می کردم و نمی توانستم از داشتن لباس ها خوشحال باشم.»

وضعیت اقتصادی نامناسب خانواده

زمانی که پدر و مادر از نظر اقتصادی در مضیقه باشند، فرزندان از این که هزینه های اقتصادی برای پدر و مادر داشته باشند و زحمت آنها را زیاد کنند احساس گناه زیادی را تجربه می کنند. این کد به این شکل بیان شد: «وقتی می خواستم کلاس اول برم مادرم برای اینکه بتواند کیف مدرسه برای من بخرد کویپش را فروخت تا بتواند برای من کیف بخرد، با اینکه بچه بودم احساس گناه شدیدی داشتم، هنوز هم یادآوری آن خاطره ناراحتم میکند.»

پدیدار شدن آثار سالمندی

مشاهده آثار سالمندی در پدر و مادر به خصوص وقتی ناتوانی جسمانی در آنها زودتر از زمانش اتفاق بیفتد احساس گناه ایجاد می کند. مشارکت کننده اظهار داشت: «وقتی میبینم مادرم چشم هایش ضعیف شده مثلاً ظرف ها را دیگر خوب نمیتواند بشوید یا سنگ های حیویات را نمیبیند خیلی احساس گناه میکنم چون مادرم با چشمهایش خیلی برای

ما کار کرده است و حالا با اینکه هنوز جوان هست ولی چشمهایش ضعیف شده است و دست هایش زمخت شده است.»

همچنین کدمحوری عوامل بافتی از عوامل ایجاد احساس گناه است که با کدهای باز به دست آمده در ادامه توضیح داده می شود.

گفتمان‌های اجتماعی

وقتی گفتمان‌های اجتماعی مشکل از اعتقادات شرعی، عرفی و فرهنگی جامعه و همچنین رسانه‌های جمعی، بیشتر به حقوق پدر و مادر می‌پردازند موجب می‌شوند که این تفکر در فرزندان ایجاد شود که فقط آن‌ها در قبال پدر و مادر مسئول هستند و این تفکر نیز موجب احساس گناه می‌شود. مشارکت کننده اظهار داشت: «در جامعه هم می‌بینیم که می‌گویند مادرت را تنها نگذار و به او رسیدگی کن، صدا و سیما و رسانه‌ها هم دائماً در مورد حق پدر و مادر و رسیدگی به پدر و مادر می‌گویند انگار فرزندان فقط به دنیا می‌آیند که به پدر و مادر خدمت کنند.»

بافت فرهنگی

بافت فرهنگی به میزان زیادی در احساس گناه موثر است. در بافت‌های فرهنگی متفاوت، انتظارات متفاوتی از فرزندان می‌رود؛ مثلاً مشارکت کننده اظهار داشت: «از مادرم می‌پرسند تو که چهارتا بچه داری چرا تنهایی؟» چنانچه از جدول ۴ مشخص است، بر اساس مصاحبه‌های انجام شده و داده‌های حاصل از آن، ۱۳ کدباز، سه کد محوری و ۱ کد گزینشی به دست آمد. از عوامل کاهش احساس گناه انتقال یافته از پدر و مادر کد محوری بینش‌یابی است که توسط کدهای باز در ادامه توضیح داده شده است.

جدول ۴، طبقات مربوط به راهبردهای کاهش احساس گناه انتقال یافته از پدر و مادر

کدگذاری گزینشی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز
	بینش‌یابی	آگاهی نسبت به حقوق و تکالیف فرزند-والد- آگاهی نسبت به انگیزه‌های ایجاد احساس گناه توسط پدر و مادر- آگاهی نسبت به ظرفیت‌ها و توانایی‌های شخصی
سازوکارهای کاهش احساس گناه	جبران	تنظیم تصمیم‌گیری‌های شخصی بر اساس خواسته‌های پدر و مادر- تلاش برای پیشرفت و کسب موفقیت- خود نادیده انگاری- خود آزاری- برعهده گرفتن مسئولیت‌های اضافی
انتقال یافته از پدر و مادر	گسلش	فاصله‌گیری روان‌شناختی از خانواده- فاصله‌گیری فیزیکی از خانواده

آگاهی نسبت به حقوق و تکالیف فرزند-والد

زمانی که فرزندان از حقوق خود نسبت به پدر و مادر آگاه می‌شوند، می‌توانند حد تعادل خود را در ارتباط با پدر و مادر پیدا کنند و حقوق منطقی پدر و مادر خود را به جا بیاورند و احساس گناه بی‌جا نداشته باشند. در این باره مشارکت کنند بیان کرد: «حالا که هشیارتر شدم می‌فهمم که خودم هم به‌عنوان فرزند یک حقوقی دارم و قرار نیست تمام انتظارات پدر و مادرم را برآورده کنم»

آگاهی نسبت به انگیزه‌های ایجاد احساس گناه توسط پدر و مادر

آگاهی نسبت به انگیزه‌های القای احساس گناه پدر و مادر موجب می‌شود که از احساس گناه فرزندان کاسته شود و کنش‌های آن‌ها بر اساس منطقی باشد نه هیجان و احساس گناه. مشارکت‌کننده اظهار داشت: «القای احساس گناه از شیوه‌های مادرم بود تا بتواند از فرزندانش سرویس بگیرد»

آگاهی نسبت به ظرفیت‌ها و توانایی‌های شخصی

آگاهی از توانایی شخصی موجب می‌شود که فرزندان از خودشان انتظارات نامعقول نداشته باشند و انتظاراتشان منطبق بر توانایی‌هایشان باشد. همین موضوع در کاهش احساس گناه بسیار موثر است. مشارکت‌کننده اظهار داشت: «وقتی فکر می‌کنم با توجه به شرایطی که دارم، برایشان هرکاری که تونستم انجام دادم، یک مقدار آروم میشم.»

کد محوری جبران از عوامل کاهش احساس گناه انتقال یافته از پدر و مادر است که توسط کدهای باز در ادامه توضیح داده شده است.

ترجیح دادن درخواست‌های پدر و مادر به اولویت‌های شخصی

یکی از راه‌هایی که احساس گناه انتقال یافته از پدر و مادر را کاهش می‌دهد این است که خواسته‌های آن‌ها در اولویت کارها قرار گیرد و نسبت به کارهای شخصی فرد ارجح باشد. مشارکت‌کننده این گونه بیان کرد که: «اگر کار خیلی مهمی هم داشته باشم یا واقعا وقت نداشته باشم اگر مادرم از من کاری بخواهد که مثلاً جایی با او بروم یا کاری انجام دهم نمیتوانم نه بگویم و کار مادرم را به کار خودم ترجیح میدهم و این جور به آرامش می‌رسم.»

تنظیم تصمیم‌گیری‌های شخصی بر اساس خواسته‌های پدر و مادر

فرزندان گاهی اوقات تصمیم‌گیری‌های شخصی خود را منطبق با خواسته‌های پدر و مادر می‌کنند تا احساس گناه خود را کاهش بدهند و به‌واسطه آن احساس بهتری داشته باشند. این عمل به عنوان حق مطلق پدر و

مادر بر فرزندان تلقی می‌شود. مشارکت‌کننده بیان کرد: «گاهی اوقات تصمیماتی می‌گیرم که باب میل مادرم باشه، هر چند خودم زیاد اون کار رو دوست ندارم، اینجوری حس بهتری دارم و فکر می‌کنم به جورایی دارم جبران می‌کنم.»

تلاش برای پیشرفت و کسب موفقیت

یکی از راه‌های کاهش احساس گناه انتقال‌یافته از پدر و مادر و جبران آن رسیدن به موفقیت و پیشرفت است؛ زیرا از طریق آن می‌توانند رضایت پدر و مادر خود را به دست آورند. این کد به این شکل بیان شد: «به این فکر بودم که تمام تلاشم رو بکنم و توی درسام موفق بشم تا به روزی بتونم همه چیز را جبران کنم.»

خودنادریده انگاری

وقتی احساس گناه زیادی نسبت به پدر و مادر و زحمت‌هایشان تجربه می‌شود، گاهی ممکن است فرزندان، با صرف نظر کردن از نیازهای خود راهکار جبرانی برای کاهش رنج ناشی از احساس گناه خود بیابند. به طور مثال مشارکت‌کننده اظهار داشت: «خیلی موقع‌ها بوده که علیرغم نیازم به چیزی آن را مطرح نمی‌کردم، چون مادرم خیلی کار می‌کرد و من از بیان نیازم احساس گناه می‌کردم.»

خودآزاری

گاهی اوقات فرزندان برای جبران رنجی که پدر و مادرشان متحمل شده‌اند و برای کاهش احساس گناه خود دست به خودآزاری می‌زنند و از اینکه تنها پدر و مادرشان نیستند که رنج کشیده‌اند احساس آرامش می‌کنند. این کد به این صورت گزارش شد: «خودم رو آزار میدم با اینکه میدونم نمیخوام انجا بدم اون کار رو ولی انجام میدم تا احساس گناهم حل بشه و با خودم میگم من هم مثل مادرم رنج کشیدم.»

بر عهده گرفتن مسئولیت‌های اضافی

اصولا وقتی فرزندی احساس گناه را بیشتر از بقیه افراد خانواده تجربه می‌کند و از طرفی بقیه افراد مسئولیت‌پذیری کمی دارند، سعی می‌کند با برعهده گرفتن مسئولیت‌های بقیه افراد در صدد جبران برآید. مشارکت‌کننده اظهار داشت: «من مجبور بودم کمبودی که خواهر و برادرهایم را به خاطر حضور نامناسب و یا کم‌رنگشون ایجاد کردند رو پر کنم.»

کد محوری گسلس شامل کدهای بازی از جمله فاصله‌گیری روان‌شناختی از خانواده، فاصله‌گیری فیزیکی از خانواده بود.

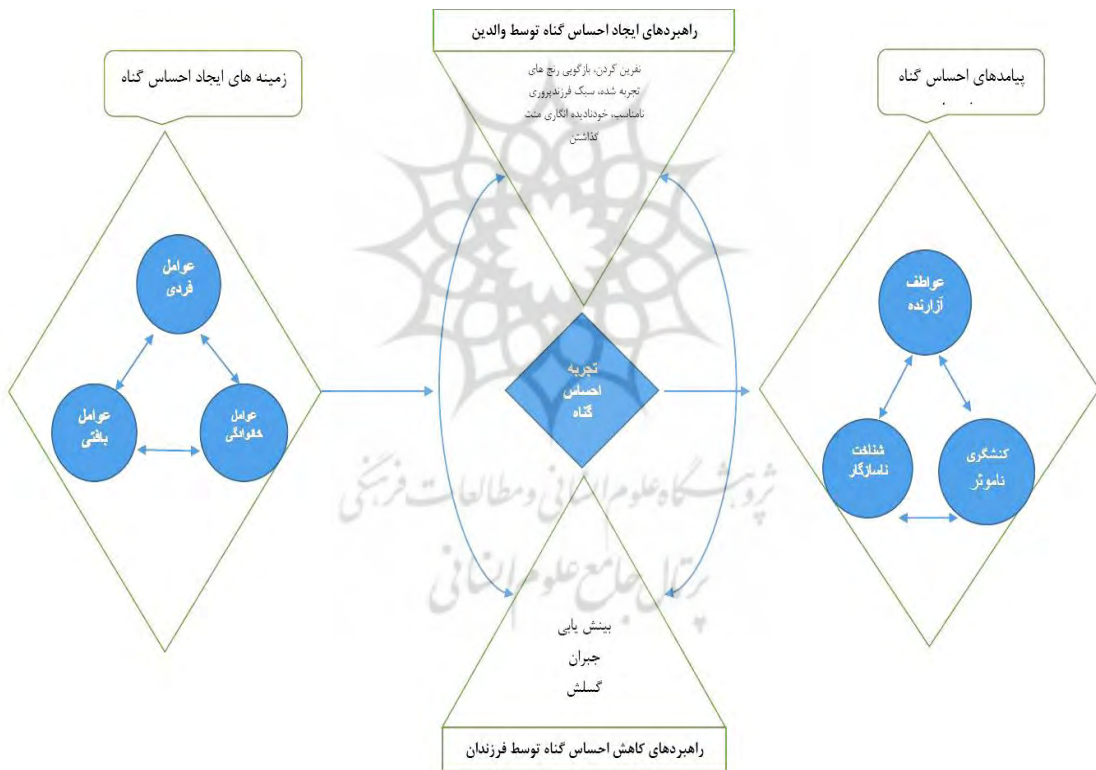

فاصله گیری روان‌شناختی

گاهی افراد برای کاهش احساس گناه دست به فاصله‌گیری روان‌شناختی می‌زنند و سعی در کم کردن ارتباط دارند، یعنی علیرغم نزدیکی فیزیکی به لحاظ ارتباطی و روانی فاصله می‌گیرند. این راهبرد به عنوان راهبرد گریز از مسئله قلمداد می‌شود. این کد بدین صورت بیان شد: «سعی میکنم ارتباط کمتری داشته باشم مثلاً بیشتر تو اتاقم میرم که مراوداتمون کمتر بشه.»

فاصله‌گیری فیزیکی

یکی از راهکارهایی که افراد برای کاهش احساس گناه انتقال یافته از پدر و مادر در نظر می‌گیرند این است که از والدی که موجب احساس گناه می‌شود، فاصله فیزیکی بگیرند. مشارکت‌کننده بیان کرد که: «خواهر و برادرهایم همگی مهاجرت کردند و فاصله گرفتند به خاطر رفتار و احساس گناهی که مادرم می‌داد.»

شکل ۱. الگوی راهبردهای احساس گناه توسط پدر و مادر و کاهش آن توسط فرزندان، همچنین زمینه‌ها و پیامدهای احساس گناه

بحث و نتیجه گیری

هدف پژوهش حاضر بررسی ادراک احساس گناه انتقال یافته از پدر و مادر بود. تجزیه و تحلیل یافته‌ها، به پیدایش الگویی با این مضامین: تبیین چگونگی ادراک احساس گناه انتقال یافته از پدر و مادر، زمینه‌های آن و همچنین تبیین راهبردهای کاهش احساس گناه انتقال یافته از پدر و مادر منتج شد؛ که هر یک از آن‌ها دارای کدگذاری گزینشی، محوری و باز هستند. کدهای محوری مربوط به تبیین چستی ادراک احساس گناه انتقال یافته از پدر و مادر شامل عواطف آزارنده ناشی از تجربه احساس گناه، شناخت ناسازگار ناشی از تجربه احساس گناه، کنشگری نا مؤثر ناشی از تجربه احساس گناه است. کدهای محوری مربوط به تبیین زمینه‌های ایجاد احساس گناه انتقال یافته از پدر و مادر، شامل عوامل فردی، عوامل خانوادگی، عوامل بافتی و همچنین کدهای محوری مربوط به تبیین راهبردهای کاهش احساس گناه انتقال یافته از پدر و مادر، شامل بینش یابی، جبران و گسلش است.

ادراک احساس گناه اگر از حد تعادل که برای سازگاری اجتماعی و روابط بین فردی مفید است خارج شود، آمیزه‌ای از هیجانات ناخوشایند را به همراه خواهد داشت که در سلامت جسمانی و روانی فرد اثرات به سزایی دارد. در واقع فرزندان به دلیل تجربه احساس گناه، هم نسبت به پدر و مادر و هم نسب به خودشان خشمگین می‌شوند که نتیجه به دست آمده مشابه با پژوهش (Zahn-Waxler et al., 1990) است مبنی بر اینکه ترکیب مشغولیت بیش از حد ذهنی و ناکامی‌های مکرر در کمک به پدر و مادر برای داشتن حالی خوب تر می‌تواند حس درماندگی، بی‌ثمری و خشم را ایجاد کند که خود منجر به افسردگی و الگوهای احساس گناه طولانی مدت خواهد شد.

تعارض در احساسات به این صورت است که احساس گناه موجب ایجاد یک تعارض درونی می‌شود که با نقض هنجارهای درونی همراه است (Zaccari, Aceto & Mancini, 2020).

بی‌علاقگی به موفقیت یا روان‌نژندی موفقیت با پژوهش (Holmes, 2006) هم‌راستا است مبنی بر اینکه احساس گناهی که دارای معناداری بالینی است عموماً در یک سطح ناخودآگاه وجود دارد. این احساس گناه از طریق پدیده‌های اشتقاقی متعددی تشخیص داده می‌شود که این پدیده‌ها شامل ملامت خود، رفتار خود مخرب، بازدارندگی از جرئت ورزی و بازدارندگی جنسی، ناتوانی در قبول تعارفات و تمجیدها، اعمال تحریک‌آمیز برای تحریک مجازات و پدیده «روان‌نژندی موفقیت» می‌شود.

عزت نفس یکی از مؤلفه‌های جدی در شناخت ناسازگار ناشی از تجربه احساس گناه است که با پژوهش (Strelan, 2007) مشابه است و بیان می‌کند عزت نفس حس برتری متکبرانه‌ای را پرورش می‌دهد که برای شخص لذت بخش است ولی برای افراد دیگری که با آن شخص کار یا زندگی می‌کنند یک مشکل بالقوه است. در واقع احساس گناه و عزت نفس رابطه غیرمستقیم باهم دارند کسی که عزت نفس زیادی دارد، اصولاً احساس گناه کمی را تجربه می‌کند و برعکس، کسی که عزت نفس کمی دارد، احساس گناه بیشتری را تجربه می‌کند و به دلیل خود سرزنشی و خودگویی‌های منفی که در احساس گناه افراطی وجود دارد، منجر به مسائل بالینی در فرد می‌شود. احساس بد بودن زمانی در کودک ظاهر می‌شود که پدر و مادر او با غضب فراوان در مورد رنج‌هایی که در بزرگ کردن او کشیده‌اند صحبت می‌نمایند (Akhtar, 2018)

از دیگر مقولات آیین‌گریزی بود که برخی از مصاحبه‌شوندگان یکی از دلایل احساس گناه خود را دین و آموزه‌های آیینی و سفارش‌های مذهبی می‌دانستند و یکی از نقدهای آن‌ها به دین این بود که چرا دین و مذهب برای فرزند حقوقی قائل نشده است که این موضوع خود بحث و پیگیری جدی را می‌طلبد که افراد به دلیل ضعف معرفت آیینی و برداشت‌های نادرست و آگاه نبودن به حقوق آیینی خود، از آموزه‌های آیینی روی گردان شده‌اند و به دلیل احساس گناه بالا نسبت به پدر و مادر از مکانیسم حذف کردن دین استفاده کرده‌اند تا به نوعی احساس گناه خود را کاهش دهند، زیرا آن‌ها فکر می‌کنند دین تأثیر مثبت در معنا دهی و جهت بخشی زندگی ندارد. (Abasi, 2008)

یکی از مؤلفه‌های به دست آمده در محور شناخت ناسازگار ناشی از تجربه احساس گناه، از دست دادن اصالت یا خود بودن است. مشابه با این پژوهش، (R. S. Weiss, 1975) دریافت که احساس گناه توانایی افراد برای تعریف مجدد هویتشان را دچار اختلال می‌کند. در واقع آنچه از تجربه احساس گناه برای فرد باقی ماند، خود تغییر شکل یافته‌ای است که در جهت برآورده ساختن انتظارات و خواسته‌های پدر و مادر به منظور کاهش احساس گناه عمل می‌کند. تداوم چنین پاسخ‌هایی از جانب فرزندان، اصالت آن‌ها را از بین می‌برد و به بیگانگی از خود منجر می‌شود.

یکی از مؤلفه‌هایی که از کنشگری نا مؤثر ناشی از تجربه احساس گناه یافت شد خود سرزنشی و خود تحقیری است. خود تحقیری ناشی از یک کوتاهی علنی از نقشی معیاری است. فرد از طریق ارزیابی منفی و واکنش معطوف به خود دست به خود سرزنشی و خود تحقیری می‌زند (Gross & Stone, 1964).

یکی دیگر از مؤلفه‌ها که در این طبقه از پژوهش یافت شد مربوط به اغراق در مسئولیت شخصی است که پژوهش حاضر در این مورد بیان می‌کند احساس گناه جان‌شینی به دلیل تعمیم یا گستراندن مسئولیت‌پذیری شخصی اعمالی است که فراتر از کنترل شخصی هستند و بدین ترتیب تابعی از روابط بین فردی خاص است. احساسات گناه نامناسب مبتنی بر باورهای اشتباه در خصوص حوزه مسئولیت خود هستند (Konzelmann Ziv, 2007) از دیگر یافته‌های این پژوهش در این طبقه ناتوانی در تصمیم‌گیری و عمل است حس گناه همراه با حس مسئولیت‌پذیری و احساس ترس متعاقب ناشی از رفتار کردن توأم با احساس گناه و به طرز غیرمسئولانه، تقریباً در همه قضاوت‌ها و تصمیماتی که افراد در زندگی روزمره انجام می‌دهند، دخیل هستند (Gangemi & Mancini, 2004; Mancini, 2007). همچنین مؤلفه‌های یافت شده می‌توان به تنظیم خواسته‌های خویش بر اساس خواسته‌های پدر و مادر وعدم استقلال و پیشرفت اشاره کرد که وابستگی پدر و مادر باعث می‌شود حرکت کودک به سمت استقلال و جدایی که متناسب با رشد او صورت می‌گیرد با احساس گناه آمیخته شود (Akhtar, 2018). افرادی که از احساس گناه جدایی رنج می‌برند ممکن است تلاش کنند احساس گناهمشان را از طریق شکل‌های خاصی از خود تنبیهی کاهش دهند. دو شکلی که وایس نام می‌برد عبارت‌اند از: تشدید روابطشان به طرز خود شکنجه دهنده با پدر یا مادری که فرزندان تصور می‌کنند به واسطه استقلال‌طلبی‌شان به آن‌ها صدمه زده‌اند یا تبعیت به روشی خود شکنجه دهنده از آرزوهای واقعی یا ذهنی آن پدر یا مادر.

از مؤلفه‌های جدی که در این پژوهش مورد توجه است بدینی نسبت به امر فرزند آوری است به دلیل احساس گناهی که از مادران خود دریافت کرده‌اند، در مورد رابطه والد فرزند از واژه ارباب و برده یاد می‌کردند و بیان می‌کردند که اگر هدف از فرزند آوری جلوگیری از تنهایی پدر و مادر است ما فرزند نمی‌خواهیم و یا از واژه استعمار شدن استفاده می‌کردند که پدر و مادر فرزندان خود را با احساس گناه استعمار می‌کنند و فرزند آوری یک نوع خودخواهی است و به همین دلیل تصمیم به عدم فرزند آوری گرفته بودند. پژوهشی مبنی بر این که مناسب نبودن سلامت جسمی و روانی می‌تواند یکی از دلایل عدم فرزند آوری باشد، یافت شد (Erfani, & Shojaei, 2019).

یکی از عوامل فردی و خصوصیات شخصی که در ایجاد احساس گناه نقش دارد کمال‌گرایی و اخلاق‌مداری بود که این ویژگی باعث شده بود این اشخاص نسبت به خواهر و برادران دیگر بیشتر احساس گناه را تجربه کنند و همچنین رفتارهای وسواسی گونه داشته باشند مشابه با این داده‌ها پژوهش حاضر نیز بیان

می‌کند که رابطه‌ای مشخص بین احساس گناه ناشی از اخلاق وظیفه‌گرا (و نه احساس گناه ناشی از حس نوع‌دوستی) و همبسته‌های ذهنی و فیزیولوژیکی انزجار وجود دارد. (Ottaviani, Collazoni, D'Olimpio, 2019; Moretta, & Mancini, 2019).

نتایج پژوهش‌ها نشان می‌دهد رابطه مستقیم بین احساس گناه ناشی از اخلاق وظیفه‌گرا و انزجار و همچنین علائم بالینی اختلال وسواس فکری-عملی وجود دارد (Ottaviani et al., 2019). هنجارشکنی نیز از مؤلفه‌های عوامل فردی بود که مشابه است با این پژوهش مبنی بر اینکه افراد زمانی احساس گناهکار بودن می‌کنند که متوجه می‌شوند مسئول انجام دادن یا انجام ندادن عملی هستند که هنجارهای اخلاقی یا انتظارات متقابلی که آن‌ها به‌عنوان چیزهای تعهدآور پذیرفته‌اند را زیر پا می‌گذارند (احساس گناه شخصی) (Baumeister et al., 1994; J. P. Tangney & Dearing, 2003; Taylor, 1985).

یکی دیگر از مؤلفه‌های جدی در عوامل خانوادگی، تعارضات زناشویی بودند چراکه در ارزیابی کیفیت ارتباطات خانوادگی، کیفیت روابط زناشویی بسیار حائز اهمیت است (Abdizarrin & Sanei Taheri, 2020) طبق داده‌هایی که از مصاحبه‌شونده‌ها گرفته شد، بیشتر مادرانی احساس گناه را القا می‌کنند (چه به‌صورت کلامی و منت گذاشتن و چه به‌صورت غیر کلامی و ناهشیار) که با همسرانشان تعارضات جدی دارند و مورد ضرب و شتم قرار می‌گیرند یا نیازهای هیجانی‌شان توسط همسرشان ارضا نمی‌شود و به‌مرور دچار افسردگی می‌شوند. پژوهش مشابه با این داده نشان می‌دهد مادرانی که افسردگی داشتند احساس گناه و رفتارهای ضداجتماعی بیشتری در روابط خود با کودکانشان گزارش کردند و بیشتر به القای احساس گناه در کودکانشان روی می‌آوردند و از یک سبک اسنادی منفی‌تر که مشابه با تفکر افسرده‌ساز است (اسنادهای کلی، پایدار و درونی) بیشتر استفاده می‌نمایند (England, Sim & National Research Council, 2009).

از مقولات مهمی که در ایجاد احساس گناه سهم دارند عوامل بافتی چون گفتمان اجتماعی، بافت فرهنگی و باورهای مذهبی هستند. پژوهش مشابه با این مقوله بیان می‌کند ارتباطات میان القاء احساس گناه رابطه محور و نتایج حاصله در کودکان، ممکن است به‌خصوص از لحاظ فرهنگی متغیر باشند زیرا این ارتباطات ممکن است به نگرانی‌های مربوط به فردگرایی در مقابل جمع‌گرایی که یکی از سرچشمه‌های اصلی تنوع فرهنگی است مربوط باشند. در گروه‌های فرهنگی که بر جمع‌گرایی تأکید دارند (مانند گروه‌های با منشأ آسیایی یا لاتین)، بر تعهدات بین فردی و وابستگی متقابل و در نظر گرفتن دیدگاه دیگر افراد گروه تأکید می‌شود، خصوصاً در درون خانواده. (Markus & Kitayama, 1991; Oyserman, Coon, & Kemmelmeier, 2002; Triandis, 1995).

در گروه‌های فرهنگی که بر فردگرایی تأکید دارند (به‌عنوان مثال، گروه‌های آمریکایی اروپایی)، مهم آن است که افراد از خواسته‌ها و نیازهای خود به‌عنوان مبنای عمل استفاده کنند. (Markus & Kitayama, 1991)

آگاهی نسبت به حقوق فرزند - والد، آگاهی نسبت به انگیزه‌های ایجاد احساس گناه، آگاهی نسبت به ظرفیت‌ها و توانایی شخصی از جمله مؤلفه‌هایی بودند که به کاهش احساس گناه انتقال یافته کمک می‌کردند.

یکی از راهبردهایی که برای کاهش احساس گناه وجود دارد جبران است. خود تنبیهی و خودآزاری یکی از مؤلفه‌های کاهش احساس گناه انتقال یافته است. دیدگاه‌های متناقض درباره ماهیت کارکردی خود تنبیهی برانگیخته‌شده به‌واسطه احساس گناه، احتمالاً از تمایز در نقطه تمرکز پژوهش‌ها بر تأثیرات بین فردی یا درون فردی احساس گناه نشئت می‌گیرد. این ایده که خود تنبیهی برانگیخته‌شده به‌واسطه احساس گناه ممکن است در نقش یک نشانه اجتماعی عمل کند مبتنی بر پژوهش‌ها در زمینه پیامدهای بین فردی احساس گناه است که نشان می‌دهند احساس گناه انگیزه‌بخش اقدامات جبرانی است که آسیب وارده به روابط بین فردی را ترمیم می‌کند (Baumeister et al., 1994; De Hooge, Zeelenberg, & Breugelmans, 2007; Frank, 1988; Katelaar & Au, 2003; Nelissen, Dijker, & deVries, 2007; J. Tangney & Dearing, 2002a).

تلاش برای پیشرفت و کسب موفقیت، یکی دیگر از مؤلفه‌های جبران احساس گناه انتقال یافته از پدر و مادر است. درواقع با توجه به مصاحبه‌ها و داده‌های یافت شده از پژوهش، القای احساس گناه انتقال یافته به دو صورت اتفاق می‌افتد، نوع اول احساس گناهی است که به‌صورت غیرکلامی و مشاهده‌ی رنج‌ها و زحمات‌های پدر و مادر شکل می‌گیرد که این حس دین را به فرزند می‌دهد و فرزندان به خاطر احساس گناه و احساس آیینی که به پدر و مادر دارند درصدد جبران برمی‌آیند و تلاششان را برای موفقیت، پیشرفت و همچنین استقلال مادی می‌کنند. در اینجا احساس گناه نوعی موتور محرک برای حرکت رو به رشد فرد محسوب می‌شود و فرد امیدوارانه برای جبران زحمات پدر و مادر تلاش می‌کند. نوع دیگر احساس گناه به‌صورت کلامی و منت گذاشتن پدر و مادر شکل می‌گیرد که این نوع اغلب منجر به خشم یا تنفر می‌شود که اصولاً به جبران مثبت نمی‌انجامد و بیشتر موجب دوری خانواده از یکدیگر می‌شود. احساس گناه بیمارگون در غالب موارد صمیمیت بین اعضا را تحت الشعاع قرار می‌دهد و اعضای درگیر در آن به‌منظور کاهش تأثیرات ناشی از احساس گناه، به فاصله‌گذاری فیزیکی (به‌عنوان مثال تغییر محل زندگی) و یا کاهش ارتباطات خانوادگی (به‌عنوان مثال تماس از راه دور و یا کاهش مراودات) اقدام می‌کنند. اشخاص هنگامی شاهد گسلس در خانواده هستند که یک یا چند نفر از خانواده بخواهند و نیاز داشته باشند که از خانواده جدا شوند و از طرفی وابستگی عمیق، ترس از روابط صمیمی و نزدیک داشته باشند. در گسلس شخص کاملاً از موقعیت و خانواده کناره می‌گیرد. گسلس از دیگر

یافته‌ها در راهبردهای کاهش احساس گناه بود که برخی مصاحبه‌شونده‌ها به آن اذعان داشتند. راهبرد گسلش به‌جای کاهش احساس گناه، به‌طور چرخه‌ای احساس گناه را افزایش داده و به بهبود روابط والد-فرزندی هیچ کمکی نمی‌کند.

محدودیت‌های پژوهش

یکی از محدودیت‌های این پژوهش عدم تحقق تنوع کافی در ویژگی‌های مشارکت‌کنندگان در مؤلفه‌های سن و جنسیت بود که می‌تواند غنای داده‌های حاصله در ارتباط با مقوله احساس گناه انتقال‌یافته از پدر و مادر را تحت تأثیر قرار دهد.

پیشنهاد‌های پژوهشی و کاربردی

از آنجایی که پدیده احساس گناه انتقال‌یافته از پدر و مادر پدیده‌ای وابسته به بافت است، پیشنهاد می‌شود نقش بافت فرهنگی و قومیت‌ها در القای احساس گناه پدر و مادر و انتظارات آن‌ها مورد بررسی قرار گیرد. پیشنهاد می‌شود نقش کیفیت روابط زیر منظومه پدر و مادری در القای احساس گناه مورد پژوهش قرار گیرد. شایسته است پژوهشی به واکاوی حقوق متقابل پدر و مادر و فرزندان و نقش آن در ایجاد احساس گناه طرح‌ریزی شود. نتایج ارائه‌شده در این پژوهش ابتدا با اولویت پیشگیری از آسیب‌های فردی و خانوادگی ناشی از احساس گناه انتقال‌یافته از پدر و مادر، می‌تواند در برنامه‌های آموزشی فرزندپروری و روابط خانوادگی سالم مورد استفاده قرار گیرد و سپس با اقدامات درمانی و یا بالینی، در زمینه بهبود روابط والد-فرزند و حل تعارضات خانوادگی به کار گرفته شود.

اخلاق پژوهش

به‌منظور رعایت اصول اخلاقی، پیش از اجرای پژوهش همه مشارکت‌کنندگان از هدف پژوهش آگاه شدند. اختیاری بودن مشارکت آن‌ها در پژوهش تصریح گردید، به‌گونه‌ای که در هر زوج رضایت هر دو فرد اخذ گردید. بعلاوه، بدون قید نام و نام خانوادگی سنجه‌ها گردآوری شدند و درباره رازداری به مشارکت‌کنندگان اطمینان داده شد که همه اطلاعات محرمانه باقی می‌مانند. نکات دیگر مربوط به اخلاق در پژوهش مانند رعایت ارزش‌های اخلاقی در جمع‌آوری داده‌ها، عدم سوگیری در تحلیل داده‌ها و دقت در استناددهی نیز رعایت شده‌اند.

منابع مالی

این مطالعه با هزینه شخصی پژوهشگر انجام گرفته و در هیچ‌یک از مراحل انجام این پژوهش هیچ‌گونه منابع مالی دریافت نشده است.

دسترسی به مواد و داده‌ها

در پژوهش حاضر از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است.

تأیید اخلاقی و رضایت مشارکت‌کنندگان

تمامی مشارکت‌کنندگان برای شرکت در پژوهش و پاسخ به سنجه‌ها رضایت خود را به صورت شفاهی اعلام نمودند.

رضایت برای انتشار

نویسندگان برای انتشار این مقاله رضایت کامل دارند.

تصریح درباره تعارض منافع

این پژوهش با منافع شخص یا سازمانی منافات ندارد.

سپاسگزاری

نویسنده قدردان زحمات تمامی مشارکت‌کنندگانی است که در این پژوهش همکاری کردند و برای مصاحبه‌ها وقت و انرژی گذاشته‌اند. همچنین نویسنده سپاسگزار همکارانی که برای اعتبار داده‌ها زمان گذاشته‌اند است.

References

- Abasi M, (2008). Factors of apostasy and youth tendency to Western culture, *Journal of Marefat*, 12, 116. <http://marifat.nashriyat.ir/node/341>. Persian
- Abdizarrin, S.& Sanei Taheri, M. (2020). The Prediction of Marital Satisfaction based on Communication Patterns, Attachment Styles, and Psychological Hardiness. *Family Counseling and Psychotherapy*, 10(1), 179-208. <https://doi.org/20.1001.1.22516654.1399.10.1.8.9>. Persian
- A. Mohammadpur, (2010). The Evaluation of Quality in Qualitative Research: The Principles and Strategies Of Validation and Generalization, *Journal of Social Sciences*, 48, 73. <https://www.magiran.com/paper/827927>. Persian
- Akhtar, S. (2018). *Sources of Suffering: Fear, greed, guilt, deception, betrayal, and revenge*: Routledge. <https://books.google.nl/books?hl=en&lr=&id=oBVWDwAAQBAJ&o>.
- Babaei Garmkhani, M., Kasaei, A., Kianoosh, Z & Esmail, A. (2019). Effectiveness of compassion-focused group counseling on emotion regulation strategies and marital satisfaction of betrayal women with cyber infidelity. *Family Counseling and Psychotherapy*, 2, 73- 92. [20.1001.1.22516654.1398.9.2.4.0](https://doi.org/20.1001.1.22516654.1398.9.2.4.0). Persian
- Esmaili, M. (2015) *Paradigmatic Considerations in Family Therapy (Vol. 0): Science*. <http://lib.khuisf.ac.ir/site/catalogue/493158>. Persian
- Asch, S. S. (1976). Varieties of negative therapeutic reactions and problems of technique. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 24(2), 383-407. <https://doi.org/10.1177%2F000306517602400209>.
- Barber, B. K., & Harmon, E. L. (2002). *Violating the self: Parental psychological control of children and adolescents*. <https://doi.org/10.1037/10422-002>

- Baumeister, R. F., Stillwell, A. M., & Heatherton, T. F. (1994). Guilt: an interpersonal approach. *Psychological bulletin*, 115(2), 243. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.115.2.243>.
- Baumeister, R. F., Stillwell, A. M., & Heatherton, T. F. (1995). Personal narratives about guilt: Role in action control and interpersonal relationships. *Basic and applied social psychology*, 17(1-2), 173-198. https://doi.org/10.1207/s15324834basp1701&2_10.
- Bybee, J. (1997). *Guilt and children*: Elsevier. https://books.google.com/books?id=MHbGQe_xc9sC&pg=PP2&ots.
- Clark, M. S. (1984). Record keeping in two types of relationships. *Journal of Personality and social psychology*, 47(3), 549. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.47.3.549>.
- Clark, M. S., & Mills, J. (1979). Interpersonal attraction in exchange and communal relationships. *Journal of Personality and social psychology*, 37(1), 12. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.37.1.12>.
- Colasante, T., Gao, X., & Malti, T. (2019). Aware and tuned to care: Children with better distress recognition and higher sympathy anticipate more guilt after harming others. *British Journal of developmental psychology*, 37(4), 600-610. <https://doi.org/10.1111/bjdp.12305>.
- De Hooge, I. E., Zeelenberg, M., & Breugelmans, S. M. (2007). Moral sentiments and cooperation: Differential influences of shame and guilt. *Cognition and Emotion*, 21(5), 1025-1042. <https://doi.org/10.1080/02699930600980874>
- Decety, J., Michalska, K. J., & Akitsuki, Y. (2008). Who caused the pain? An fMRI investigation of empathy and intentionality in children. *Neuropsychologia*, 46(11), 2607-2614. DOI: [10.1016/j.neuropsychologia.2008.05.026](https://doi.org/10.1016/j.neuropsychologia.2008.05.026) .
- Dictionary, M.-W. (1998). Home and Office Edition. Springfield, MA: Merriam-Webster: Inc. [Merriam-Webster's Encyclopedia of World Religions - Merriam-Webster, Inc, MERRIAM-WEBSTER STAFF - Google Books](https://www.merriam-webster.com/dictionary).
- England, M. J., Sim, L. J., & National Research Council. (2009). Associations Between Depression in Parents and Parenting, Child Health, and Child Psychological Functioning. In *Depression in Parents, Parenting, and Children: Opportunities to Improve Identification, Treatment, and Prevention*. National Academies Press (US). <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK215128/>
- Erfani, A., & Shojaei, J. (2019). Reasons for intending to have no children in Tehran, Iran. *Community Health*, 6(2), 116-29. <http://ojs2.sbmu.ac.ir/en-ch>
- Ferguson, T. J., & Stegge, H. (1995). Emotional states and traits in children: The case of guilt and shame. <https://psycnet.apa.org/record/1995-97661-005>.
- Frank, R. H. (1988). *Passions within reason: The strategic role of the emotions*: WW Norton & Co. <https://psycnet.apa.org/record/1988-98770-000>.
- Gangemi, A., & Mancini, F. (2007). Guilt and focusing in decision-making. *Journal of Behavioral Decision Making*, 20(1), 1-20. <https://doi.org/10.1002/bdm.536>
- Gazzillo, F., Gorman, B., Bush, M., Silberschatz, G., Mazza, C., Faccini, F.,... De Luca, E. (2017). Reliability and validity of the Interpersonal Guilt Rating Scale-15: A new

- clinician-reporting tool for assessing interpersonal guilt according to Control-Mastery Theory. *Psychodynamic psychiatry*, 45(3), 362-384. <https://doi.org/10.1521/pdps.2017.45.3.362>
- Grey, I., Daly, R., Thomas, J., & Marassas, W. (2018). The relationship between shame and guilt: Cultural comparisons between Ireland and the United Arab Emirates. *Mental Health, Religion & Culture*, 21(3), 221-230. <https://doi.org/10.1080/13674676.2018.1455651>
- Gross, E., & Stone, G. P. (1964). Embarrassment and the analysis of role requirements. *American Journal of Sociology*, 70(1), 1-15. [/doi/abs/10.1086/223733](https://doi.org/10.1086/223733)
- Hoffman, M. L. (1983). Empathy, guilt, and social cognition. *The relationship between social and cognitive development*, 1-51. <https://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=oWZjFVLeRqMC&oi=fnd&pg=PA1&dq>
- Holmes, D. E. (2006). The wrecking effects of race and social class on self and success. *The Psychoanalytic Quarterly*, 75(1), 215-235. <https://doi.org/10.1002/j.2167-4086.2006.tb00038.x>
- Katelaar, T., & Au, W. (2003). The effects of guilt on the behavior of uncooperative individuals in repeated social bargaining games: An affect-as-information interpretation of the role of emotion in social interaction. <https://doi.org/10.1080/02699930143000662>
- Konzelmann Ziv, A. (2007). Collective guilt feeling revisited. *dialectica*, 61(3), 467-493. <https://doi.org/10.1111/j.1746-8361.2007.01120.x>
- Lebra, T. S. (1971). The social mechanism of guilt and shame: The Japanese case. *Anthropological Quarterly*, 241-255. <https://www.jstor.org/stable/3316971>
- Loas, G., Baelde, O., & Verrier, A. (2015). Relationship between alexithymia and dependent personality disorder: a dimensional analysis. *Psychiatry Research*, 225(3), 484-488. DOI: [10.1016/j.psychres.2014.11.062](https://doi.org/10.1016/j.psychres.2014.11.062)
- Mancini, F., & Gangemi, A. (2004). The influence of responsibility and guilt on naive hypothesis-testing. *Thinking & Reasoning*, 10(3), 289-320. <https://doi.org/10.1080/13546780442000060>.
- Markus, H. R., & Kitayama, S. (1991). Culture and the self: Implications for cognition, emotion, and motivation. *Psychological review*, 98(2), 224. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.98.2.224>
- McKee, L. G., Parent, J., Forehand, R., Rakow, A., Watson, K. H., Dunbar, J. P.,... Compas, B. E. (2014). Reducing youth internalizing symptoms: Effects of a family-based preventive intervention on parental guilt induction and youth cognitive style. *Development and Psychopathology*, 26(2), 319. doi: [10.1017/S0954579413001016](https://doi.org/10.1017/S0954579413001016)
- Nelissen, R. M. (2012). Guilt-induced self-punishment as a sign of remorse. *Social Psychological and Personality Science*, 3(2), 139-144. <https://doi.org/10.1177/1948550611411520>.
- Nelissen, R. M., Dijker, A. J., & deVries, N. K. (2007). How to turn a hawk into a dove and

- vice versa: Interactions between emotions and goals in a give-some dilemma game. *Journal of Experimental Social Psychology*, 43(2), 280-286. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2006.01.009>
- Ottaviani, C., Collazzoni, A., D'Olimpio, F., Moretta, T., & Mancini, F. (2019). I obsessively clean because deontological guilt makes me feel physiologically disgusted! *Journal of Obsessive-Compulsive and Related Disorders*, 20, 21-29. <https://doi.org/10.1016/j.jocrd.2018.01.004>
- Overall, N. C., Girme, Y. U., Lemay Jr, E. P., & Hammond, M. D. (2014). Attachment anxiety and reactions to relationship threat: The benefits and costs of inducing guilt in romantic partners. *Journal of Personality and social psychology*, 106(2), 235. <https://doi.org/10.1037/a0034371>
- Oyserman, D., Coon, H., & Kimmelmeier, M. (2002). How American is individualism? Relational Americans and other lessons from cultural and cross-cultural research. *Psychological Bulletin*, 128, 3-72. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.128.1.3>
- Robinaugh, D. J., & McNally, R. J. (2010). Autobiographical memory for shame or guilt provoking events: Association with psychological symptoms. *Behavior research and therapy*, 48(7), 646-652. DOI: [10.1016/j.brat.2010.03.017](https://doi.org/10.1016/j.brat.2010.03.017)
- Rudy, D., Carlo, G., Lambert, M. C., & Awong, T. (2014). Undergraduates' perceptions of parental relationship-oriented guilt induction versus harsh psychological control: Does cultural group status moderate their associations with self-esteem? *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 45(6), 905-920. <https://doi.org/10.1177/0022022114532354>.
- Strauss, A., & Corbin, J. (1990). *Basics of qualitative research*. Sage publications. <https://us.sagepub.com/en-us/nam/basics-of-qualitative-research/book235578>
- Strelan, P. (2007). Who forgives others, themselves, and situations? The roles of narcissism, guilt, self-esteem, and agreeableness. *Personality and Individual Differences*, 42(2), 259-269. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2006.06.017>
- Susman, E. J., Trickett, P. K., Iannotti, R. J., Hollenbeck, B. E., & Zahn-Waxler, C. (1985). Child-rearing patterns in depressed, abusive, and normal mothers. *American Journal of Orthopsychiatry*, 55(2), 237-251. <https://doi.org/10.1111/j.1939-0025.1985.tb03438.x>
- Tangney, J., & Dearing, R. (2002a). Emotions and social behavior. Shame and guilt: Guilford Press. <https://doi.org/10.4135/9781412950664.n388>.
- Tangney, J., & Dearing, R. (2002b). Shame and guilt. New York, NY. Guilford Press. Tangney, JP, Stuewig, J., & Mashek, DJ (2007). Moral emotions and moral behavior. *Annual Review of Psychology*, 58, 345-372. doi: [10.1146/annurev.psych.56.091103.070145](https://doi.org/10.1146/annurev.psych.56.091103.070145)
- Tangney, J. P., & Dearing, R. L. (2003). *Shame and guilt*: Guilford Press. <https://doi.org/10.4135/9781412950664.n388>
- Taylor, G. (1985). Pride, shame, and guilt: Emotions of self-assessment. <https://philpapers.org/rec/TAYPSA>
- Triandis, H. (1995). New directions in social psychology: Individualism & collectivism.

- Boulder, CO, US: Westview Press. <https://www.abebooks.com/9780813318509>
- Valentiner, D. P., & Smith, S. A. (2008). Believing that intrusive thoughts can be immoral moderates the relationship between obsessions and compulsions for shame-prone individuals. *Cognitive Therapy and Research*, 32(5), 714-720. DOI:[10.1007/s10608-007-9179-1](https://doi.org/10.1007/s10608-007-9179-1)
- Vangelisti, A. L., Daly, J. A., & Rae Rudnick, J. (1991). Making people feel guilty in conversations: Techniques and correlates. *Human Communication Research*, 18(1), 3-39. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2958.1991.tb00527.x>
- Ward, C., & Styles, I. (2012). Guilt as a consequence of migration. *International Journal of Applied Psychoanalytic Studies*, 9(4), 330-343. <https://doi.org/10.1002/aps.321>
- Weiss, J. (1986). Unconscious guilt. *The psychoanalytic process: Theory, clinical observation, and empirical research*, 43-67. <https://www.guilford.com/books/9780898626704>
- Weiss, R. S. (1975). *Marital separation*: Basic Books. <https://doi.org/10.1177/000271627642500157>
- Weissman, M. M., & Paykel, E. S. (1974). *The depressed woman: A study of social relationships*: U Chicago Press. doi:[10.1001/jama.1974.03240030085044](https://doi.org/10.1001/jama.1974.03240030085044)
- Yu, J., Cheah, C. S., Hart, C. H., Sun, S., & Olsen, J. A. (2015). Confirming the multidimensionality of psychologically controlling parenting among Chinese-American mothers: Love withdrawal, guilt induction, and shaming. *International Journal of Behavioral Development*, 39(3), 285-292. DOI: [10.1177/0165025414562238](https://doi.org/10.1177/0165025414562238).
- Zaccari, V., Aceto, M., & Mancini, F. (2020). A Systematic Review of Instruments to Assess Guilt in Children and Adolescents. *Frontiers in Psychiatry*, 11. doi: [10.3389/fpsyt.2020.573488](https://doi.org/10.3389/fpsyt.2020.573488).
- Zahn-Waxler, C., & Kochanska, G. (1990). *The origins of guilt*. Paper presented at the Nebraska Symposium on motivation. <https://psycnet.apa.org/record/1990-97773-004>.
- Zahn-Waxler, C., Kochanska, G., Krupnick, J., & McKnew, D. (1990). Patterns of guilt in children of depressed and well mothers. *Developmental Psychology*, 26(1), 51. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.26.1.51>.

